

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkės prof. dr. Danutės Jočienės pranešimas, perskaitytas Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto organizuotame renginyje, skirtame Kovo 11-ajai paminėti. 2022 m. kovo 10 d., Vilnius

**1990 M. KOVO 11 D. LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO AKTO
STATUSAS IR ŠIO AKTO SAŠAJOS SU 1992 METŲ KONSTITUCIJA
KONSTITUCINĖJE JURISPRUDENCIJOJE**

*Prof. dr. Danutė Jočienė
Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkė*

Įvadas

Visų pirma sveikinu visus su Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena!

Lietuvos valstybės atkūrimas 1990 m. grindžiamas valstybės tęstinumu¹. 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba-Atkuriamasis Seimas paskelbė Aktą „Dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo“ (toliau – 1990 m. kovo 11 d. aktas arba Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas).

Šis Lietuvos valstybės archyve saugomas dokumentas, 2006 m. įtrauktas į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ Lietuvos nacionalinį registrą², turi ne tik (nors pirmiausia) ypatingą istorinę reikšmę.

1992 m. spalio 25 d. referendumu Lietuvos piliečių priimta Konstitucija, kuri yra aukščiausioji teisė, remiasi, be kita ko, šiuo Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktu. Pavyzdžiui, Konstitucijos preambulėje, be kita ko, įtvirtintas lietuvių tautos siekis ir teisė gyventi nepriklausomoje Lietuvos valstybėje, o antra, kaip matyti iš Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines Rytų sąjungas“, kuris yra sudedamoji Konstitucijos dalis, preambulės, jį priimant vadovautasi ir 1990 m. kovo 11 d. aktu. Tad jau vien dėl to šis aktas, kurio atspindžių Konstitucijoje tikrai yra daugiau, neabejotinai įdomus žvelgiant iš mūsų Konstitucijos perspektyvos.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) ne viename skirtingais jo veiklos dešimtmečiais priimtame nutarime atkreipė dėmesį į Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą, pavyzdžiui, 2021 m. liepos 16 d. nutarime dėl tarnybos laiko pareigūnų ir karių valstybinei pensijai skirti, 2020 m. liepos 30 d. nutarime dėl į konstitucinių

¹ Reiškiančiu, kad 1940 m. birželio 15 d. prieš Lietuvos Respubliką pradėta SSRS agresija (*inter alia* Lietuvos Respublikos teritorijos okupacija ir aneksija) nepanaikino Lietuvos valstybės, kaip tarptautinės teisės subjekto, ir jos suverenių galių; dėl Lietuvos Respublikos teritorijos okupacijos ir valstybės institucijų sunaikinimo buvo sustabdytas Lietuvos valstybės suverenių galių, *inter alia* jos tarptautinių teisių ir įsipareigojimų, vykdymas (2013 m. vasario 22 d., 2014 m. kovo 18 d. nutarimai).

² <http://www.archyvai.lt/exhibitions/kovo11/paroda2.htm>.

įstatymų sąrašą įrašytų konstitucinių įstatymų priėmimo, 2014 m. kovo 18 d. nutarime dėl baudžiamosios atsakomybės už genocidą, 2011 m. sausio 6 d. nutarime dėl kompensacijos už autorius teisių ir gretutinių teisių pažeidimą, 2010 m. lapkričio 29 d. nutarime dėl genocido žalą patyrusių asmenų teisės reikalauti ją atlyginti ir kt.

Daugelyje Konstitucinio Teismo nutarimų, kad ir kokie skirtingi savo turiniu jie būtų, 1990 m. kovo 11 d. aktas vienodai žymi ribą tarp laiko, kuris buvo iki šio akto ir po jo priėmimo. Dažname Konstitucinio Teismo nutarime tam tikros pareiškėjų iškeltos konstitucinės problemos tyrimas pradėtas žodžiais „1990 m. kovo 11 d. atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę“, kurie reiškia prasidėjusį Lietuvos valstybei ir jos visuomenei, teisės sistemai, jos ūkiui svarbių teigiamų pokyčių laiką.

Profesorius J. Žilys, pirmasis Konstitucinio Teismo pirmininkas, be kita ko, patvirtina, kad šis aktas – vienas iš tų, kurie iš esmės lėmė istorinio Konstitucijos aiškinimo metodo taikymą³. Tad kokį statusą Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas įgyja konstitucinėje jurisprudencijoje 1992 m. Konstitucijos požiūriu?

I. 1990 m. kovo 11 d. akto statusas 1992 m. Konstitucijos požiūriu

Konstitucinėje jurisprudencijoje 1990 m. kovo 11 d. aktas Konstitucijos požiūriu pirmiausia įvardijamas kaip vienas iš Lietuvos valstybės pamatinių konstitucinių aktų (kartu su kitais tokiais pamatiniais konstituciniais aktais: Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. nutarimu (Nepriklausomybės Aktu), taip pat Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracija).

Taigi 1990 m. kovo 11 d. aktas nėra nei „paprastas“, nei konstitucinis įstatymas. Antai, kaip pripažino Konstitucinis Teismas, Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas nėra konstitucinis įstatymas (Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies prasme) ir negali būti prilyginamas konstituciniam įstatymui (Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka priimti ir keičiami konstituciniai įstatymai teisės aktų hierarchijoje turi žemesnę galią nei pati Konstitucija, tačiau aukštesnę galią nei „paprastieji“ įstatymai⁴).

³ Žr. Žilys J. Konstitucinio Teismo sprendimai – jų teisinė prigimtis ir galia. *In: Konstitucinės priežiūros institucijų sprendimų teisinės prigimties, galių ir realizavimo problemos*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 1997, p. 20–22.

⁴ Aiškindamas konstitucinių įstatymų sampratą, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją konstituciniai įstatymai yra: 1) konstituciniai įstatymai, tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje ir priimti jos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka; 2) konstituciniai įstatymai, įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą ir priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka (jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių). Konstitucijoje tiesiogiai nurodytas vienas konstitucinis įstatymas – tai padaryta Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje, kurioje nustatyta, kad žemės, vidaus vandenų ir miškų nuosavybės santykius, kai šiuos nuosavybės objektus Lietuvos Respublikoje išigyja užsienio subjektai, turi reguliuoti konstitucinis įstatymas.

Tad 1990 m. kovo 11 d. akto statusas yra kitoks, ypatingas, jis yra įgijęs specifinį pobūdį.

Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarime Nr. KT135-N11/2020 (Dėl Referendumo įstatymo atitikties Konstitucijai ir konstituciniam įstatymui), kuriame, autorės nuomone, išsamiausiai apibūdintas Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto statusas, konstatuota, kad šis aktas – atkuriamojo pobūdžio aktas, kuriuo buvo atkurta Lietuvos Respublikos Nepriklausomybė. Šiuo aktu Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutarė ir iškilmingai paskelbė, kad yra „atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė“; šiame akte konstatuota, kad „Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas“.

Todėl Konstitucinis Teismas konstatavo, kad 1992 m. spalio 25 d. referendumu Lietuvos piliečių priimta Konstitucija kyla iš 1990 m. kovo 11 d. akto. Šiuo aktu įgyvendinti 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto nepakeičiami pamatiniai konstituciniai principai – nepriklausomybė, demokratija, prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, taip pat 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucijos dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės pamatinė nuostata, kad Lietuvos valstybė yra demokratinė respublika, – šie principai įtvirtinti Konstitucijos 1 straipsnyje, kuriame nustatyta: „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika.“

O Konstitucijos 1 straipsnis turi būti aiškinamas atsižvelgiant, be kita ko, į 1990 m. kovo 11 d. akte konstatuotą valstybės tęstinumą ir jos konstitucinį tapatumą 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto įkurtai šiuolaikinei Lietuvos valstybei.

Maža to, 1992 m. Konstitucijoje ne tik įgyvendinti pamatiniai konstituciniai principai – nepriklausomybė, demokratija, prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, bet ir kitos Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akte deklaruotos vertybės, kurios kartu yra ir mūsų galiojančios 1992 m. Konstitucijos puoselėjamos vertybės.

Antai Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto Lietuvos valstybė taip pat deklaravo savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams ir įsipareigojo užtikrinti žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad sava valia priimtų tarptautinių įsipareigojimų laikymasis, pagarba visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams yra

Konstitucinis Teismas 2020 m. liepos 30 d. nutarime pažymėjo ir tai, kad pagal Konstituciją konstituciniai įstatymai turi žemesnę galią nei Konstitucija, tačiau aukštesnę galią nei įstatymai; visi Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka priimti konstituciniai įstatymai, nepaisant to, ar jie yra konstituciniai įstatymai, tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje, ar į konstitucinių įstatymų sąrašą įrašyti konstituciniai įstatymai, turi vienodą teisinę galią; tokią pačią teisinę galią turi ir konstitucinių įstatymų sąrašą nustatantis konstitucinis įstatymas.

atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės teisinė tradicija ir konstitucinis principas (*inter alia* 2006 m. kovo 14 d., 2012 m. rugsėjo 5 d., 2014 m. sausio 24 d. nutarimai).

Tad Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 30 d. nutarime pagrįsta ir tokia sąsaja su 1992 m. Konstitucija – 1990 m. kovo 11 d. akte deklaruota Lietuvos valstybės ištikimybė visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams yra atspindėta, be kita ko, Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalyje: kaip konstatavo Konstitucinis Teismas, šioje Konstitucijos nuostatoje įtvirtintas konstitucinis pagarbos tarptautinei teisei principas (2014 m. sausio 24 d. nutarimas).

1990 m. kovo 11 d. akte įtvirtinta ir dar viena pamatinė nuostata, kad „Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma“, kuri atspindėta 1992 m. Konstitucijos 10 straipsnyje („Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedalijama į jokių valstybinių darinius“).

Taigi galima išvada, kad 1992 m. spalio 25 d. Konstitucijos požiūriu 1990 m. kovo 11 d. aktas, kaip Lietuvos valstybės pamatinis konstitucinis aktas (kartu su Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. nutarimu – Nepriklausomybės Aktu ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės bei Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaracija), yra Tautai atstovavusių ir jos valią įkurti (atkurti) nepriklausomą demokratinę Lietuvos valstybę išreiškusių aukščiausiųjų institucijų priimtas ikikonstitucinis steigiamojo (atkuriamojo) pobūdžio aktas.

Toks Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto konstitucinis statusas lemia tai, kad, Konstitucinio Teismo teigimu, visi minėti Lietuvos valstybės pamatiniai konstituciniai aktai, įskaitant 1990 m. kovo 11 d. aktą, kurie yra pirminiai Lietuvos konstitucinės teisės šaltiniai, niekada negali būti pakeisti ar panaikinti.

II. Konstituciniai apribojimai dėl Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akte įtvirtintų nuostatų keitimo ar panaikinimo

Svarus Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto statusas Konstitucijos požiūriu lemia jame įtvirtintų pamatinių konstitucinių principų, kurie yra ir Konstitucijos dalis, nepakeičiamumo (nepanaikinamumo) konstitucinį imperatyvą bei Konstitucijos besąlygišką pareigą saugoti šias konstitucines vertybes.

Antai Konstitucinis Teismas aptartame 2020 m. liepos 30 d. nutarime pabrėžė, kad Lietuvos valstybės pamatinių konstitucinių aktų, taigi ir 1990 m. kovo 11 d. akto, nuostatos, įtvirtinusios ir įgyvendinusios pamatinius konstitucinius principus – nepriklausomybę, demokratiją, prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį, *turi virškonstitucinę galią*. Teisybės dėlei reikėtų pažymėti, kad dėl šios pozicijos tarp konstitucinės teisės specialistų kyla tam tikrų diskusijų.

Taigi pamatinių konstitucinių principų negali paneigti jokia Lietuvos valstybės konstitucija. Būtent 1992 m. Konstitucija, kaip aukščiausioji teisė, įtvirtina ir besąlygiškai saugo šias konstitucines vertybes.

Konstitucinis Teismas taip pat atkreipė dėmesį į kitas pamatines nuostatas, įtvirtintas Lietuvos valstybės pamatiniuose konstituciniuose aktuose, taigi ir 1990 m. kovo 11 d. akte, ir išreiškiančias Lietuvos valstybės konstitucines tradicijas⁵. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad jos yra įgyvendinamos 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtoje Konstitucijoje, Tautai pasirinkus šios Konstitucijos nuostatų konkretų turinį ir konkrečią žodinę formą. Anot Konstitucinio Teismo, Konstitucijoje atspindėtos Lietuvos valstybės konstitucinės tradicijos gali būti plėtojamoms ir keičiamoms Konstitucijoje nustatyta jos nuostatų keitimo tvarka.

Maža to, Konstitucinio Teismo suformuotos doktrininės nuostatos apie 1990 m. kovo 11 d. aktą, jo statusą ir iš jo kylančius šio akto apsaugai reikšmingus konstitucinius apribojimus svarbios ir pačiai Konstitucijos sampratai bei įžvalgoms dėl jos keitimo.

Konstitucinio Teismo teigimu, Konstitucija, kurios, kaip ir Lietuvos valstybės pamatinių konstitucinių aktų, šaltinis yra pati valstybinė bendruomenė – pilietinė Tauta, yra steigiamojo pobūdžio aukščiausios teisinės galios aktas, kuris yra pilietinės Tautos bendro gyvenimo norminis pagrindas, įprasminantis ir įtvirtinantis valstybę kaip bendrą visos visuomenės gerį.

Konstitucijos, kaip aukščiausiosios teisės, pagrindas yra Lietuvos valstybės pamatinių konstitucinių aktų, taigi ir Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto, nuostatos, įtvirtinusios ir įgyvendinusios nepakeičiamus pamatinius konstitucinius principus – nepriklausomybę, demokratiją, prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį.

Konstitucija, kaip aukščiausioji teisė, taip pat grindžiama kitomis Lietuvos valstybės pamatiniuose konstituciniuose aktuose, taigi ir Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akte, įtvirtintomis pamatinėmis nuostatomis bei jose išreikštomis Lietuvos valstybės konstitucinėmis tradicijomis.

⁵ Visas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo“ tekstas:

„Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.

Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos valstybės konstitucinis pamatas.

Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.

Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reiškėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą“. <https://www.lrs.lt/datos/kovo11/signatarai/aktas.htm>.

Atsižvelgiant į tai, referendumu 1992 m. spalio 25 d. priimta Konstitucija, kaip ir Lietuvos valstybės pamatiniai konstituciniai aktai, yra pirminis Lietuvos konstitucinės teisės šaltinis.

Vis dėlto, kitaip nei Lietuvos valstybės pamatiniai konstituciniai aktai, Konstitucija gali būti keičiama joje nustatyta tvarka (tik pagal pačioje Konstitucijoje nustatytas taisykles, atsižvelgiant į materialiuosius ir procesinius Konstitucijos keitimo apribojimus (2014 m. sausio 24 d. nutarimas)).

Negalima nepaminėti, kad Konstitucinis Teismas aptariamame 2020 m. liepos 30 d. nutarime išdėstė platesnę poziciją ir dėl Lietuvos teisės sistemos kūrimo ir plėtros, remiantis ir 1990 m. kovo 11 d. aktu, pabrėžęs, kad Lietuvos teisės sistema turi būti kuriama ir plėtojama, be kita ko, tą 1992 m. Konstitucijos nuostatų, kurios kyla iš Lietuvos valstybės pamatinių konstitucinių aktų ir kuriose atspindėtos šiuose pamatiniuose aktuose išreikštos Lietuvos valstybės konstitucinės tradicijos, pagrindu.

Aiškinant šias Konstitucijos nuostatas, Konstitucinio Teismo nuomone, atsižvelgtina, be kita ko, į jų prigimtį – Tautos valią ir siekius, išreikštus jų šaltiniu esančiuose Lietuvos valstybės pamatiniuose konstituciniuose aktuose, įskaitant Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktą.

Trumpos išvados

Taigi konstitucinėje jurisprudencijoje atskleistas ir išplėtotas 1990 m. kovo 11 d. akto konstitucinis statusas liudija, kad šis aktas yra ypač svarbus Lietuvos valstybės pamatinis konstitucinis aktas, kuriuo yra persmelkta (remiasi) 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimta Konstitucija.

Taip yra dėl to, kad šis 1990 m. kovo 11 d. aktas įvairiais aspektais reikšmingai ją paveikė ir iki šiol tebeveikia, taip pat turėdamas dar platesnės įtakos ateičiai:

- 1992 m. Konstitucija kyla iš 1990 m. kovo 11 d. akto;
- 1990 m. kovo 11 d. aktas iš esmės lemia pagrindinius Lietuvos valstybės santvarkos principus;
- jis yra reikšmingas Lietuvos tarptautinei (transatlantinei) orientacijai, kuri pripažinta konstituciniu principu, konstitucine vertybe, ir
- lemia ir tam tikras pagal Konstituciją kylančias pareigas, kartu ir tam tikrą jos aiškinimą, taip pat gaires valstybės teisėkūrai.

Nepakeičiami pamatiniai konstituciniai principai – nepriklausomybė, demokratija, prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, įtvirtinti Konstitucijos 1 straipsnyje, kuriame nustatyta: „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“, reiškia *inter alia* tai, kad Konstitucijos 1 straipsnis turi būti aiškinamas atsižvelgiant, be kita ko, į Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo

Akte konstatuotą valstybės tęstinumą ir jos konstitucinį tapatumą 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Aktu įkurtai šiuolaikinei Lietuvos valstybei.

Kaip parodė šių metų vasario paskutinę savaitę prasidėjusi Rusijos agresija prieš Nepriklausomą Ukrainos valstybę, šiandien labiau nei bet kada aišku, kad šios pamatinės konstitucinės vertybės, kylančios iš 1990 m. kovo 11 d. akto, nėra savaime suprantamas dalykas. Tai tos vertybės, kurias mums šio akto signatarai patikėjo saugoti, puoselėti ir kasdien tvirtai ginti. Ir tai yra didžiausia vertybė, kokią tik gali saugoti ir ginti 1992 m. Konstitucija.

1990 m. kovo 11 d. akte deklaruota Lietuvos valstybės ištikimybė visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams yra atspindėta, be kita ko, Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalyje, kurioje įtvirtintas konstitucinis pagarbos tarptautinei teisei principas. Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas, kaip ikikonstitucinis steigiamojo (atkuriamojo) pobūdžio aktas ir pirminis Lietuvos konstitucinės teisės šaltinis, niekada negali būti pakeistas ar panaikintas.

1990 m. kovo 11 d. akto nuostatos, įtvirtinusios ir įgyvendinusios nepakeičiamus pamatinius konstitucinius principus – nepriklausomybę, demokratiją, prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį, turi tokią *virškonstitucinę galią*, kad jų negali paneigti jokia Lietuvos valstybės konstitucija. Konstitucijos besąlygiška pareiga – saugoti šias pamatines konstitucines vertybes.

Visa tai leidžia daryti išvadas ir apie pačią Konstitucijos sampratą:

– Konstitucijos, kaip aukščiausiosios teisės, pagrindas yra Lietuvos valstybės pamatinių konstitucinių aktų, taigi ir Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akto, nuostatos, įtvirtinusios ir įgyvendinusios nepakeičiamus pamatinius konstitucinius principus – nepriklausomybę, demokratiją, prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį;

– Konstitucija, kaip aukščiausioji teisė, taip pat grindžiama kitomis Lietuvos valstybės pamatiniuose konstituciniuose aktuose, taigi ir Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Akte, įtvirtintomis pamatinėmis nuostatomis ir jose išreikštomis Lietuvos valstybės konstitucinėmis tradicijomis.

Tad galiausiai tik Konstitucijos, kurios dalis minėtais reikšmingais aspektais yra ir Lietuvos Nepriklausomybės Atkūrimo Aktas, pagrindu gali būti grindžiami Lietuvos teisės sistemos kūrimas ir plėtra.

Dar kartą sveikinu visus su gražia ir mums visiems itin brangia mūsų Valstybės švente ir ačiū už dėmesį.